

ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGA 2.

- Az építészeti alkotásokat már 1921 óta szerzői jog védi.
- Egy jelentősebb átépítéshez az épület eredeti tervezőjének hozzájárulása szükséges, a szerzői és tulajdonosi jogok ezekben az esetekben gyakran ütköznek.
- 1948 és 1990 között csak tervezővállalatok tervezhettek épületeket, s a szerzői jogokkal is a vállalatok rendelkeztek. 1990 utáni, jogutód nélküli megszűnésük következtében bizonytalanlanná vált, ki rendelkezik a szerzői jogokkal.
- Egy átépítés tervezőjének meg kell keresnie az eredeti tervezőt. Ha nem sikerül felkutatnia, a terv úgynevezett "árva mű"-nek minősül.
- Árva művek esetén a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala adhat engedélyt az átépítésre.
- A különböző tervtárak, műnyilvántartások egyre bővülő köre növelheti az eredeti tervezők utáni sikeres felkutatások számát.
- A témában 2017 szeptemberében már készült Infojegyzet ([2017/56](#)), jelen anyag is annak tartalmára épül.

Az Infojegyzet az "Egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról" szóló, [T/3293.](#) számú törvényjavaslathoz készült azzal a céllal, hogy áttekintést nyújtson a téma alapvető és vitás kérdéseiről.

Amikor egy építész lakóházat, gyárépületet vagy bevásárlóközpontot tervez, netán egy egész épületegyüttest, egy városnegyedet, **egyedi művet** hoz létre, amely vonatkozik akár a tervdokumentációra, akár az annak alapján elkészült épületekre. Hasonlóképpen egyedi alkotásnak minősülnek a tájépítészek tervei alapján megalkotott kertek, a tervezőmérnökök által megvalósult műszaki létesítmények, így például az erőművek, a hidak tervei, az új utak nyomvonala.

Már az [1921. évi LIV. törvénycikk](#) leszögezte, hogy az építészeti alkotásokat a **szerzői jog védi**, azaz egyedül az adott épületet tervező építész illeti meg a műve másolásának joga, illetve ő adhat erre másnak engedélyt. Mindezt az [1969. évi III. törvény](#) kiegészítette azzal, hogy feljogosította az építész anyagi ellentételezés, **szerzői jogdíj** követelésére, amennyiben művét valaki más fel kívánná használni.

A másolás, felhasználás mellett az építésszel, az építőmérnökkel szemben az is jogsértést követ el, aki a műve integritását bontja meg, ahogyan a jelenleg hatályos szerzői jogi törvény ([1999. évi LXXVI. törvény](#)) 13. paragrafusa fogalmaz az eredeti épületet, építményt eltorzítja, megcsonkítja, illetve úgy változtatja meg bármilyen más módon, hogy az a szerző hírnevére, becsületére sérelmes.

Az építészeti alkotások szerzői jogát az Európai Unió tagállamai nemzeti hatáskörben szabályozzák, s korántsem egységesen húzzák meg azt a határt, amelytől egy épület már műalkotásnak tekinthető, s a tervezőt megilletik a szerzői jogok.

Míg Magyarországon lényegében minden, egyedileg tervezett épület a szerzői jogilag védett kategóriába tartozik, **Németországban** például csak azok az épületek tartoznak ide, amelyek valamilyen szempontból kiemelkednek az átlagos építészeti alkotások közül, s az is előfordulhat, hogy egy épületnek csak bizonyos elemei – például rácsok, erkélyek – képviselnek olyan művészi színvonalat, hogy kiérdemeljék a szerzői jogi védelmet.

Az **osztrák** szerzői jogi szabályozás hasonlóképpen tesz különbséget: amely építészeti megoldás csak funkcionalitásra törekszik, s nem képvisel valamilyen művészileg hozzáadott értéket, nem minősül szerzői jogilag védendő alkotásnak.

**A SZERZŐI ÉS TULAJDONOSI JOG
ÜTKÖZÉSE**

Bár az épületek javarészt kétségkívül egyedi alkotások (kivéve a típustervek alapján épült házakat, lakótelepeket), ám eközben használati tárgyak is, emiatt felújításuk, modernizálásuk idővel óhatatlanul felmerül.

Gyakran kérdéses, ezekben az esetekben milyen mértékű átalakítás végezhető el egy épületen, amelyhez még nem szükséges a tervező engedélye.

Az ingatlan tulajdonosának ugyanis jogában áll ingatlanját átépíteni, bővíteni, a rendeltetését megváltoztatni, sőt akár le is bontani.

Ha felújítást tervez, amelynek során voltaképpen az eredeti művet állítja helyre, nem szükséges a szerző jóváhagyása. Ha azonban már egy új épületszárnyat kíván az eredeti épülethez csatolni, ez már az eredeti mű átdolgozásának számít. Esetenként nehéz megállapítani, mi minősül olyan mérvű átépítésnek, amely már a tervező építész hírnevét sérti, illetve amelyhez már a jóváhagyása szükséges.

Ráadásul a szerző jogai a halála után még hetven éven keresztül élnek, s ezen időtartam alatt az örököstől kell kérni a mű megváltoztatásához vagy lemásolásához szükséges engedélyt.

A gyakorlatban bevett eljárás, hogy a megrendelő olyan szerződést köt az építésszel, amelyben az építész, mint tervező lemond a tervekhez fűződő vagyoni jogairól, azaz nem követelhet később egy átépítés, bővítés során jogdíjat. A szerzői jognak azonban az illető hírnevére vonatkozó részéről maga az építész sem jogosult lemondani, ez ugyanis a dolog természetéből adódóan nem átruházható.

Vitás esetekben a magyar **bírói joggyakorlat** a tulajdonos jogait általában a szerzői jogok elé helyezi.

SZERZŐI JOGI VISSZÁSSÁGOK

1948-ban, az állampárti diktatúra kiépítése időszakában a magántervezés lehetősége meg-

szűnt. Magántervezésben utoljára a Belügyminisztérium Jászai Mari téri irodaháza (ma Országgyűlés Irodaháza) és a Dózsa György úti szakszervezeti székház készült el. **Állami és tanácsai tervezővállalatok** alakultak – országsszerte összesen negyvenöt, majd az 1980-as éveken további kettő – s az építészek csak ezen vállalatok alkalmazottjaiként tervezhettek épületeket.

A már említett 1969. évi szerzői jogi törvény világossá tette, hogy a tervezővállalatokban tervezett épületek szerzői jogai nem az **alkalmazottként dolgozó építészeket** illetik, hanem maga a vállalat rendelkezik vele.

Ezt a kitétel a ma is hatályos, 1999. évi szerzői jogi törvény is fenntartotta, mondván a munkáltatót illetik meg a szerzői jog vagyoni aspektusai. Mivel a ma is álló lakóházak, középületek, s főleg a lakótelepek, kockaházak, balatoni típusnyaralók vagy ipari épületek jelentős hányada ezekben az évtizedekben épült, a szerzői jog mindezen épületek esetében a tervező vállalatokat illette meg.

A rendszerváltozást követően, 1990 után azonban e vállalatok kétharmada tudott csak alkalmazkodni a megváltozott piaci viszonyokhoz, s maradt talpon, illetve ha meg is szűnt, volt jogutódja, amely a vállalat által emelt épületek szerzői jogait is megörökölte. Egyharmaduk, **tizenhét tervező vállalat** ellenben **jogutód nélkül szűnt meg**, rendezetlenül hagyva ezáltal a hozzájuk kötődő épületek szerzői jogát, sőt ezeknek a vállalatoknak több esetben a tervtárai is eltűntek.

A szerzői jog vitás kérdéseiben állásfoglalásra hivatott **Szerzői Jogi Szakértői Testület** 2005-ben úgy [nyilatkozott](#), hogy a megszűnt tervező irodáktól nem szállnak át az ott dolgozó építészekre az ott tervezett épületek szerzői jogai. 2008-ban ellenben éppen ellenkezőleg [foglaltak állást](#), miszerint a munkáltató megszűnése okán a szerzői jogok visszaszállnak a munkavállaló szerzőre.

ÉPÍTÉSZEK FELKUTATÁSA

Sok esetben nehézségbe ütközik a szerzői jogokkal bíró eredeti tervező felkutatása.

Amennyiben egy építész az ingatlan tulajdonosától olyan átépítésre kap megbízást, amelyhez az épület eredeti tervezőjének hozzájárulása szükséges, az illető írásos hozzájárulását ki kell kérnie.

Ezt a törvényi kötelezettségen kívül a **Magyar Építész Kamara [Etikai-fegyelmi Szabályzata](#)** is előírja. Azt is leszögezi ezzel egyidejűleg, hogy a megkeresett építész csak nyomós indokkal tagadhatja meg a hozzájárulását az átépítéshez, s neki is kell bizonyítania, hogy ellenvetései, tartózkodása megalapozott. A szabályzat szerint etikai vétséget követ el az eredeti tervező azzal, ha úgy tagadja meg a hozzájárulását az átépítéshez, hogy erre nincs világos indoka, s akkor is, ha a megkeresésre 15 napon belül nem válaszol.

A Kamara a honlapján külön [felületet](#) tart fenn azon építésszek számára, akik ilyen hirdetményt kívánnak elhelyezni. 2018 novemberében 246 hirdetmény szerepel az adatbázisban, a legrégebbi 2014 áprilisa óta keresi az eredeti tervezőt.

A keresést segítik a **Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH)** által összegyűjtött [adatbázisok](#) is, ám végső soron egy újsághirdetés feladása, levéltárak tervtárainak felkeresése is célra vezető lehet.

Ha sikerül felkutatni az eredeti tervező és kapcsolatba lépni vele, az illető jogosult díjat is kérni cserébe azért, hogy az átdolgozáshoz hozzájárul. Ennek mértéke kettejük megállapodásának függvénye.

Ha semmilyen módon nem sikerül felkutatni az adott épület eredeti tervezőjét, miközben a keresést végző építész bizonyítani tudja, hogy a kutatás érdekében minden tőle telhetőt megtett, az építészeti alkotás **árva műnek** minősül.

Árva művek esetén az SZTNH, mint illetékes hatóság szolgáltatási díj fejében legfeljebb öt

évre engedélyt ad az eredeti tervek felhasználására. Az engedély valóban csak ideiglenes lehet, hiszen bármikor megkerülhet a keresett építész, tervező, minek folytán a hivatal illetékessége meg is szűnik.

TERVTÁRAK, MŰNYILVÁNTARTÁS

A különböző tervtárak, műnyilvántartások egyre bővülő köre növelheti az eredeti tervezők utáni sikeres kutatások számát.

A **Lechner Tudásközpont [Építésügyi Dokumentációs és Információs Központja tervtárában](#)** többmillió nagyságrendben őriznek terveket, illetve hozzájuk kapcsolódó dokumentumokat, köztük egyes, jogutód nélkül megszűnt tervezővállalatok - mint az Állami Építőipari Vállalat, az UVATERV, az Iparterv - terveit is.

Jelentős tervállománnyal rendelkeznek a levéltárak is. A **Magyar Nemzeti Levéltár [Tervtára](#)** hatósági és családi levéltárakból kiemelt terveket tartalmaz. Ezek, valamint a **Budapest Főváros Levéltárában** őrzött tervek a [Hungaricana](#) Közgyűjteményi Portálon elektronikusan is elérhetőek.

Az Építésügyi Dokumentációs és Információs Központról valamint az Országos Építésügyi Nyilvántartásról szóló [313/2012.](#) (XI. 8.) kormányrendelet alapján 2013 óta működik az **Országos Építésügyi Nyilvántartás (OÉNY)**, amely 2004-től tartalmaz építési engedélyeket és 2013-tól a minden építetű számára kötelezően vezetendő e-építési naplókat. A hivatalos adatok szerint mára az adatbázis majdnem egymillió építési engedély és több mint 102 000 e-építési napló adatait tartalmazza.

Az SZTNH [önkéntes műnyilvántartásába](#) maga az alkotás szerzője, illetve a szerzői joggal rendelkező személy kérheti a felvételét. A nyilvántartásba vett művek esetén közokirat bizonyítja az illető szerzőségét, vitás esetekben tehát annak kell bizonyítania állítását, aki ezt elvitatja. Mindemellett az adatbázis jelenleg még rendkívül csekély számban tartalmaz építészeti jellegű műveket.

Forrás: Infoszolg

Források:

- [2017/56](#). Infojegyzet, Építészeti alkotások szerzői joga
- A magyar tervezőirodák története. Főszerk.: Schéry Gábor. Bp., 2001.
- Barta Judit: Az építészeti és műszaki alkotások és terveiket érintő egyes szerzői jogi kérdések a 21. századi Magyarországon - Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies, 6, [2017/2](#)
- Copyright. gettingthedealthrough.com
- [Észrevétel](#) az ÉHÁT/ 454/2 /2016. jelű, 2016. június 17-én kelt egyes jogszabályoknak az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról szóló előterjesztéshez. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi testület, 2016. június 29
- Ferenczi Fanni: Az építészeti alkotások nemzetközi és európai uniós szerzői jogi szabályozása - Miskolci Jogi Szemle, [2016/1](#).
- Joga van-e a megrendelőnek módosítani a építési terveken? - A tervezési szerződések gyakorlata - [Jogi Fórum](#), 2017. augusztus 7.
- [Országos Cégnylvántartó és Céginformációs Rendszer](#)
- [Önkéntes műnyilvántartás](#). Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. .
- Szaniszlai Péter - Kovács Márk: Mire jó az önkéntes műnyilvántartás? - [Jogi Fórum](#), 2017. július 14.

Készítette: Dr. Samu-Nagy Dániel
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486